ה שה ו הַּלִּין כייה. יָצָא עָלָין שֵׁם רַע אֲפָלֹּוּ (ו) (פו) בְּיַלְדוּתוֹ, וְשֵׁיּהְיֶה עָנֵו וּמְרָצֶה (יי) לָעָם, וְיֶשׁ לוֹ בְעִימָה וְקוֹלוֹ עַרֶב, (יח)וְרַגִּיל לְקָרוֹת תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים: ה. יֹאָם אֵין מוֹצְאִין מִי שֵׁיָהְיֵה בּוֹ כֵּל הַמָּדוֹת הָאֵלֹּוּ, יָבְחֲרוּ הַטּוֹב שֻׁבַּאָבּוּר בְּחָכְמָה וּבְמַצֵשִׁים טוֹבִים. הגה וְאִס הָיָה כָּאן עַס הָאָרֶץ וָקן וְקוֹלוֹ נָעִים וְהָעָם חֲפַצִּים בּוֹ, וּבֶן שְׁלשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הַמֵּבִין מַה שֶׁאוֹמֵר וְאֵין קוֹלוֹ נָעִים, הַקְּטָן (י^{ים)} הוא קוֹדֵס (מרדכי מוף פרק קמא דחולץ). מִי שֶׁעָבַר עֲבַרָה בְּשׁוֹגֵג כְּגוֹן שֶׁהָרֵג הַנַּפֶּשׁ בִּשְׁגָגָה וְחָוַר בִּתְשׁוּבָה, (בֹּי מֻתְּר לְהְיוֹת שְׁלִיתַ צִבּוּר, אֲבָל אָס ^(בא) עָשָּה בְּמֵזִיד לֹא, ^{(בב) *} דְּמִכָּל מָקוֹם יָצָא עָלָיו שֵׁס רַע קֹדֶם ^(ח) הַתְּשׁוּבָה (תשובת אוד זרוע") במסכת ברכות): 1. * יאין מִמַנִּין אַלַּא מִי שַׁנְּתְמַלֵּא זְקַבוֹ, מִפְּבֵּי כְּבוֹד

ס) בְּילְדוּתוֹ. בִּתְשׁוּכת הַרְאַ״מ סִימָן פח דְּבְשְׁלִיח צִיבוּר דְּעֶלְמֶא שָׁאֵינוֹ שְׁלִיח צִיבּוּר בְּתַעַנִית אֵין צֶרִיךָ שֶׁיְהַא פָּרָקוֹ נָאֶה, אֶלֶא כֶּל שֶׁעַכְשָׁו יֶשׁ לוֹ מִעְשִׂים טוֹבִים אף על פִּי שָׁבִילְדוּתוֹ יָצֶא עֶלֶיוֹ שֵׁם רע וּאָפְלוּ עָבד עֲבוֹדת כּוֹכֶבִים כֵּיוֶן שֲשֶׁב בְּתְשׁוּבָה רֶאוּי לְהִיוֹת שָׁלִיח צָבֵּוּר קָבִוּע, וְכֵן כֶּחב הֹרֶשֶׁ״ךְ חֵלֶק ב סִימֶן קוֹ. וְהֹרֶ״א שֶׁשׁוֹן סִימֶן קנו. וּמְהְרְשֶׁ״ל בְּתְשׁוּבָה סִימֶן כ הַסְבִּים גם בֵּן הְדִיְקָא בְתְעְנִיוֹת וּבְמִעְמֶדוֹת אָבֶל בִּשְׁאֶר יָמִים אְסָלוּ בְּקָבע כֹּל שֵׁאֵינוֹ רֶשָׁע וְשָׁהוּא מְּרָצֶה לֶעֶם וְקוֹלוֹ עֶרֶב וְרָגִיל לְקְרוֹת מְמנִין לְשְׁלִיח צִיבּוּר, וָבֵן הָעֶלָה לֹהְלֶכֶה המְחבֵּר יד אַהְרֹן דְּלְשְׁלִיח צִיבוּר דְּעֶלְמָא לֹא בֶּעִינֶן פְּרָקוֹ נָאָה, וְכֶל שַׁרָאִינוּ שַׁשַּׁב בָּתִשׁוּבָה רָאוּי קָרִינֵן בָּה וְכֵן פֶּסְקוּ רֹב הַאחְרוֹנִים. וְעֵיַן הר״שׁ הלֵּוִי חֵלֵק יוֹרָה הַעָּה סִימָן כח, וְכָּךְ הָאֱלֶה הָעֹלת הָמִיר. וּמְסוֵם, וְנְרָאָה לִי דְּאָם גּוֹיְרִין הצְבּוּר תּעְנִית אף על פִּי שָׁאֵין עכְשָׁר תִּעָנִית צָבוּר מִבֶּל מֶקוֹם לֹא יִתְפַלֵּל שְׁלִיח צָבוּר בָּוָה וְקל וָחֹמֶּר בְּרֹאשׁ השָׁנֶה וּבְיוֹם הכִּפוּרִים, עוַן שֶׁם. עוֹד הֶעֶּלֶה הָעֹלֹת הָמִיד דְגם המְחבֵּר לֹא הֶחְמִיר במה שַפֶּסק שַלא יָצֶא עֶלֶיו שֶׁם רע בִּילִדוּתוֹ, היִנוּ, שֵׁלא לְמּנּוֹתוֹ לְכַתְּחְלֶּה, אָבֶל לְהִעְבִירוֹ וּלְסּלְקוֹ אחר שָׁהַחָּוּק שָׁלִיח צָבוּר אֵין לָנוּ לְהחָמָיר, וְבֵן כֶּחב הֹמֶגֵן אבְרָהֶם וּבְתְשׁוּבת הראָנ״ח חֵלֶק ב סִימֶן מא, וְעַיֵּן סָעִיף כה. וְכָחב עוֹד שֶׁם, דְּאָם יֶצֶא עֶלֶיו שֵׁם רע עהָה וְהוּא קֶלֶא דְּלֹא פֶּסִיק, אְפָּלוּ יֶחִיד יוּכל לְמְחוֹת לְהִעְבִירוֹ, וְכֹל שֶׁבְּבֶר הֶעֲבִירוּהוּ וְעָמִד בָּף יָמִים וְשָׁנִים בָּהסְבָּמת הקָהֶל וְרִדֹצִים לְמנוֹתוֹ, הָרֵי עבְשָׁר בְּתְחָלת קבֶּלֶה וְאִפְלוּ מְעוּט יְכוֹלִין לְעַבֶּב, וְאָם המוֹחִים הֵם המנְהִיגִים הָוֵי כְּאָלוּ מוֹחִים כֶּל הקְהָל, אָם לֹא בְּמֶּקוֹם

בַּאוּר הַלְּכָה

ְּיִגְמֹר הַפֶּרֶק שֶׁל פְּסוֹקֵי דְּזְמָרָה וִיכָרֵךְ אֲשֶׁר יָצֵר וְיָנִית הַשַּׁלִּית וְלֹא יְכָרַךְּ עָלָיו, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת סָעִיף יד וּבַמִּשְׁנָה בְרוּרָה שָׁם, וְיַנִּית הַתְּפִּלִּין וִיבָרְדְּ עַלַיהַן, דְּכֵיוָן שֵׁאֵיגוֹ רַשַּׁאִי לֵילַךְּ בְּכֵית הַכְּפָּא בְּתִפְּלִין אָדָּחִיָּא לֵה הַבְּרָכָה יאשוֹנָה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְסִימָן כה בַּמִּשְׁנָה בְרוּרָה סָעִיף קָטָן מז: ר * דְּמִפֶּל מָקוֹם יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע. עַיֵּן בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה בְּמַה שֶׁכָּתַבְתִּי 🗖 בְּשֵׁם הַפָּגן אַבְרָהָם וְאֵלֹּיָה רַכָּה כָּזֶה וְסָתַמְתִּי כְּדִבְרֵיהֶם, אַף דְּיֵשׁ עוֹד הַרְבֵּה שוֹסְקִים הַסוֹבְרִין הַדִּין שֵׁלֹא יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע הוא אַפְּלֹוּ בְּכָל חַשְּנָה, כִּדְמַשְׁמַע 🛢 בַּבְנֶסֶת הַגָּדוֹלֶה וּבִיוֹתֵר מָזֶה בָּבָאוּר הַגַּרַ״א, מְכַּל מַקוֹם סַתַמִתִּי כְּמוֹתַם, מְשׁוּם דִין זָה דָהַרָמִ״א דְּסוֹבֶר דְּבַפַּעָם אַתַּת שֵׁעוֹבֵר אַדַם עַבַרָה בְּמַזִּיד אַף שֵׁשַׁב מקרי שַּיַצַא עַלַיו שַם רַע גַּם כַּן אִיגוֹ מִבֹרָר, דְּכַבֶּר הַקְשַׁה עַלַיו הַמַּגֵן אַבַרָהַם וָכֵן מַשְׁמַע שַׁפּוֹבֵר הַגָּרַ״א בָּבָאוּרוֹ עַיַּן שָׁם, וְכֵן מַשְׁמַע מִתְּשׁוּבַת אוֹר זָרוּעַ גופא לְהַמִעַיֵּן בּוֹ וְדִבְרֵי הַרַמָ״א הוא דַעַת עַצְמוֹ וַיְלְפֶּלֶא שֶׁהַרְפִּיסוּ בִּפְנִים בְּשֵׁם חְשׁוּבַת אוֹר זָרוּצַ מַה שֶׁכֶּתוּב שָׁם בְּהַפֶּךְ לְּצְנָן מַוִּיד, עַיֵּן שָׁם) אוֹ אוּלַי מָצָא בְּאֵיזֶה פּוֹסֵק: וֹ * אֵין מִמַנִּין אֵלָא מִי וִכוּ׳ אֲבֶל בִּאַקָרַאי וִכוּ׳. עַיַן בַּהַ״ג בְּהַלְכוֹת צָרְכֵי צבור, וּמַנֶּה גוֹבֵעַ דִּבְרֵי הָרַמְבַ״ם פֶּרֶק ת מַהִלְכוֹת תִפִּלָּה שָׁמְחַלֵּק בֵּין פִּּרִיסַת שָׁמַע לִירִידַת הַתַּבָה וּכְמוֹ שֶׁפָּתַב הַלֶּחֶם מִשְׁנֶה כַּנַ״ל:

שָׁיֵשׁ בּוֹרְרִים רָיֵשׁ תּקְנָה שָׁלֹא לְשׁנּוֹת נְּזֵרָתֶם אָו אֵינוֹ מוֹעִיל מְחָאת הפּרְנָסִים, מָגָן אבְרָהֶם בְשֵׁם מְצִיל צְּדֶקָה, עַיֵּן שָׁם, וּבִכְנֶסֶת הגָּדוֹלֶה. וּבִתְשׁוּבת חוּט השָׁנִי סִימֶן עה כֶּתב בֵּיוֶן שָׁהֵמִיר דָּתוֹ לִעְבוֹדִת כּוֹכָבִים זֵשׁ לְהִעְבִירוֹ, אְבֶל בְּהוְמָנֶה שָׁהְוְמִין לְהָמִיר לֹעְבוֹדת כּוֹכָבִים ולא הַמִּיר מֵרְצוֹתוֹ וְחָזר בִּתְשׁוּבָה מְעלְיָא וּכְבֶר קבְּלוּהוּ עַלֵיהֶם לְשָׁלִיח צִיבּוּר אֵין לְהוֹרִיצוֹ, עֵיוֵ שָׁם. וְעֵיֵן בְּחוּת יָאִיר סִימֶן קעו וּבְשׁער אֶפְרִיִם סִימֶן לא וּבְעֵזוּת בִּיהוֹסֵף סימן כז. וּלְכַלֵי עֶלְמָא אָם עָבר בְאֹנֶס וְשֶׁב בִּתְשׁוּבָה מֻתָּר אָפְלוּ לְכתְּחָלֶה וְכֵן כֶּחב המֶגַן אבָרָהָם. שָׁלִיח צָבוּר שֶׁיֶצֶא פְּעָמִים רבוֹת טְרֶפֶה מִתּחת יָדוֹ מְסְלְּקִין אוֹתוֹ מִשְׁלִּי**ח צִיבּוּר**, מִעִיל צַרֶּקָה חֶלֶק ב סִימֵן עה. טוב לחור אחר שָׁלִיח צָבוּר בֵּן צִרִּיק, כִּי אֵינוֹ רוֹמֵה תִּפְּלֹת צדיק בֶּן צדִיק וְכוּ׳, בִ״ח רָשׁ״ל. וְט״וּ סָעִיף קָטֶן ג חוֹלֵק וְכֶּתב דְּיֵשׁ לְקָרֶב לְאוֹתוֹ שָׁאֵינוֹ מְיָחֶס, לְקֶרֶב אֶת הָרְחוֹקִים לשְּׁכִינָה, דְּרִחְמֶנֶא לָבֶּא בָּצֵי וְתִּהְיֶה מְּפְלֶּתוֹ נִשְׁמֹעת יוֹתֵר מִצּבְּיִק בֶּן צַבְּיק. מִי שֶׁנָּפְלוּ זְרִוֹעוֹתֶיוּ מֻתֶּך לְהְיוֹת שְׁלִיח צְבוּר, שֶׁבֶּרֶךְ הקרוֹש בֶּרוּךְ הוּא לַהְשַׁתְּמֵשׁ בַּכֶּלִים שָׁבַּוּרִים דְּכָתִיב לֶב נְשַׁבֶּר וְכֹּרְ, רְשׁ״ל פֶּרָק קְמֶּא דְּחָלִין. וְהמֶגָן אבְרָהֶם סָעִיף קָטֶן ה הוֹלֵק עֶלֶיו וְכָתב רְיֵשׁ לְזָהֵר בְּשָׁלִיח צִיבּוֹר שֶׁלֹא לְהִיוֹת בעל מוּם וְעל הֶּרֶךְ הקריבהו גא לְפֶּחָתֶךּ (וּבְסַפֶּר אֵלָיָה רבָה הַבִּיא פּמָּה רָאָיוֹת דְּמַתֶּר לָהְיוֹת שְׁלִיח צְבוּר בעל מום, עיַן שֶׁם): (ס) התְּשׁוּבָה. עיֵן מה שֶׁבָּתְבְתִּי בְּסָעִיף קָטָן שֶׁלְפְגֵי זֶה. אֶחָד שֶׁהֶפָּה אִשְׁתּוֹ בְּעֵץ וְהָיְתָה מְעֻבֶּרֶת וְלֹא הִמְשִׁיךְ עֹד שֶׁמֵּתָה וְנָכָּר שֶׁמֵאוֹתָה הּכָּאָה מֶתָה אֵין רָאוּי לְהִיוֹת שָׁלִיח צְבּוּר, כְּנֶסֶת הגְּרוֹלָה וְעלת תַּמִיר:

משנה ברורה

נִשְׁמֵע עֶלָיו עַתָּה מְאוּמָה. מִיהוּ כְּשֶׁיָצָא עָלָיו עַתָּה שַׁם רַע וְהוֹא קַלָּא ּדְלֹא פָּסִיק, אֲפָלוּ יָחִיד מוֹחֶה עָלָיו לְהַעֲבִירוֹ [כְּגֶסֶת הגְּרוֹלָה בְּשֵׁם רְאִב״ח]. וְעַיֵּן לְקַמֶּן בְּסָעִיף כה בְּבֵאוּר הֲלָכָה מַה שֶׁבָּתַבְנוּ בָּזֶה. וַאֲפִּלוּ אִם נִתְבָּרֵר ּבְּעֵּדִים שֶׁחָטָא, אָם עַשָּה תְּשׁוּכָה אֵין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ לְכַלֵּי עַלְמָא: (מוֹ) בְּיַלְדוּתוֹ. אֲפָלוּ נִתְבָּרֵר לָנוּ כּיּי שֶׁעָשָׂה אָז תְשׁוּכָה עֵל זֶה הָעִנְיָן, אַפְּלוּ הָכִי אֵין לְמֵנוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה לְשְׁלִיתַ צִבּוּר. שְׁלִיתַ צְבּוּר שֶׁבְּבֵר הֶעֱבִירוֹהוּ וְעָמֵד כָּךְ יָמִים וְשָׁנִים בְּהַסְכָּמֵת הַקָּהֶל, וְרוֹצִים עַכְשָׁו לְמֵנוֹתוֹ, 😁 הַוֵי כִּתְחַלַּת קַבַּלָה וַאַפְּלוּ מִעוּט יְכוֹלִים לְמְחוֹת. אָם הַמּוֹחִים הַם הַמַּנְהִיגִים, הָוֵי כְּאָלוּ מוֹתִים כָּל הַקָּהָל, אָם לֹא בְּמֶקוֹם שָׁיֵשׁ בּוֹרְרִים ּוְיֵשׁ תַּקָּנָה שֶׁלֹא לְשַׁנּוֹת גְזֵרָתָם, אָז אֵין מוֹעִיל מְחָאַת הַפַּרְנָסִים: (יז) לָעָם. כַּתַב בִּתְשׁוּבַת מַהַרַ״מ מִינְ״ץ, ייּז) לָעָם. בַּתַב בִּתְשׁוּבַת מַהַרַ״מ מִינְ״ץ, ייּז וּקְטָטָה בֵּין שְׁנֵי בַּעֲלֵי בָתִים, שַּיְהֵא בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, הַן בְּדִבּוּר הַן בְּמַעַשֵּׂה הַן בִּגָלוּי הַן בִּסָתַר, וְכָל שַׁכֵּן אָם יֵשׁ עַסֵק רִיב עִם אָדָם אַתַר שַׁאַינוֹ מֵהָעִיר עִם בַּעַל בַּיָת, שַיִּהֵא בִּשֵׁב וְאַל תַעַשֵּה, וַאַפְּלוּ אָם אוֹתוֹ הָאָדָם הוא מְחַתָּנוֹ אוֹ קַרוֹב שַׁלוֹ. וְאָם יָשׁ לוֹ שׁוּם קַטֶּט וְאֵיכָה עִם אָתָד מֵהַקָּהָל, אָז צָרִיךְ לְהַעַמִיד אָת הַדָּכָר לִפְנֵי הָרַב אוֹ הַקָּהָל לְפַּשֵׁר

וְלַצַשׁוֹת כָּכֶל אֲשֶׁר נַרְאָה לָהֶם כַּכוֹן, וְאָם דַשׁ תִּפֶרוֹן וּמְנִישָה מִצֵּד שֶׁכְּנָגְדוֹ, אָז הוּא נָקי וּמַה דֶשׁ לֹ לַצַשׁוֹת: (יח) וְדָגִיל לְקְרוֹת. כְּדֵי שַׁיּהְיוּ הַפְּסוּקִים הַמְעַרָבִים בְּתוֹדֶ הַתְּפָלָה סְדוּרִים בְּפִּיו, גַם אָם אֵינוֹ רָגִיל לְקָרוֹת הוא בְּכָלַל מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְׁמֹעַ תּוֹרָה גַם תְּפֶלֶתוֹ תוֹעַבָה [אַלִיָּה רְפָּה]. פַּתַב בִּפְרִי מְנָדִים בְּסִימֶן תקפּא סָעִיף א אִיתָא דִּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַבִּפּוּרִים בְּעִינָן שַׁיְּהֵא נָשׁוּי וֹבֶן שְׁלֹשִׁים, וּמַשְׁמֵע בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשְּׁנָה אֲפְלוּ אַינוֹ נַשִּׁרי, מָבֶּל מַקוֹם נַרְאָה לִי דְּנָשׁוִי יִּשְּ לְּנָחוֹר, וַאֲפְלוֹ אָם נַתְמַלֶּא זְקְנוֹ: 🎵 (ימ) הוא קוֹדֶם. אַפְלוֹ לְהִיוֹת שְׁלְיִתְ צְבּוֹר יִס קְבוּעָ, כֹּל שַׁהוּא שָׁלשׁ צַשְׁרָה שָׁבָּה וְהַבִּיא שְׁעָּרוֹת: 🕻 בַּא הַהָּר לְהִיוֹת. דְּלֹא מְקָרִי אֵיוֹ פְרָקוֹ נַאָה אַלֹּא דַּוְקָא שַׁהָיָה מוּצָד לַצַשׁוֹת דְּבָרִים שַׁאֵינַן מְהַגַּנִים, אַבָל מִי שַׁבָּא לְיָדוֹ שִׁגְנַת מַצַשָּה וּמְתָחָרָט, הַרִי זָה צַדִּיק נָמוּר לְכַל דְּבָרָיו וּמַתְּר לְמַנוֹתוֹ כֹּי לְשִׁלְיחַ צְבּוּר: (בֹא) עַשָּה בְּמֵזִיד. לַאוּ דַּוֹקָא הָרָג, דְּהוּא הַדִּין שְׁאָר עֲבַרוֹת, וֹכְדֹלְעֵיל בְּסָעיף ד, דְּבַעינָן שֶׁלֹא יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע אֲפָלו מִילְדוּתוֹ, וְבַן בַּתַב בְּכָל בּוֹ בְּפַרוֹשׁ וֹאַלָּה רבָּה]: (כב) דַמַבֶּל מַקוֹם נָצֶא וְכוּי. עַיַּן בְּמָגוַ אַבְרָהָם שֲהַבִיא בְּשַׁם הַרְבֵּה פּוֹסְקִים דַאֲפִּלוֹ בְּמֵזִיד, כֹּל שֲשְׁב שַׁרִי לְהִיוֹת שְׁלִיתַ צְבּוּר קַבוּע, דְּדַוְקָא לְעָנְיַן הַעַנִּית צִבּוּר מַחְמְרִינָן שֶׁלֹא יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע אֲפִּלוּ מִיַּלְדוּתוֹ, אֲבָל לִהְיוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר קַבוּעַ לְשְׁאָר יְמוֹת הַשְּׁנָה מֻתָּר לְמֵנּוֹתוֹ אֲפִּלוּ לַכַתָּתַלָּה, כֹּל שַׁשֶׁב בָּתָשׁוּבָה, וָכַזָה הַבִּיא הַפְּרִי מָגַדִּים בְּשֶׁם אַלְיָה רָבָּה לְהַלְכָה. וְכַּתָב בְּאַלְיָה רָבָּה, דְּבַיְמִים נוֹרָאִים עַל כַּל פָּנִים יָשׁ לְהַתְּמִיר לָדון כְּדִין מַעַנִּיוֹת, דְּבָאֶמֶת אֲפָלוּ בִשְׁאָר יְמוֹת הַשְׁנָה יֵשׁ בָזֶה הַרְבֵּה דַּעוֹת בִּין הַפּוֹסְקִים, עַיֵּן בִּכְנָסֶת הַגְּדוֹלָה וּבְבַאוֹר הַגְּרִ״א, וְכָל זָה הַיְנוּ, שֶׁלֹא לְמַנוֹתוֹ לְכַתְּקַלָּה, אַבֶּל אֵין מְסַלְּקִין אותוֹ לְכַלֵי עַלְמָא אָם שֶׁב בְּתָשׁוּבָה. שְׁלִיתַ צְבּוּר שַהוֹצִיא פְּעַמִים רָבּוֹת שַׁרָפּוֹת מָהַתַּת יָדוֹ (🙉 מְסַלְּקִין

שַׁעַר הַצִּיוּן

(מו) אַלָּיָה רָבָּה: (ח) מָגוַ אַבְּרָהָם: (ימ) הובָא בָאַלִּיה רָבָּה: (ימ) וְנְרָאָה לִי דִּוְקָא אָם הַנְּשׁיי הוֹא גַם בַּן נְהָמַלְא וְקְנֹי, דְיָה הוֹא דִּינָא דְּנְּכְרָא, וּלְדַעַת הַרְבָּה פּיסְקִים רְאשׁוֹנִים אֲפְלוֹ בְאַלְרֵאי אִינֹ יָכוֹל לִירַד: הֹ (כ) בְּּדִי מְגָרִים רְלְבוֹשׁ בְּסָעִרף ז: (מ) מוּרָה מפַבָּה אַהַוֹינִים וְכָּן איתָא בְאוֹד וְדִיצִּי: (כֹל) מָגַן אַבְרָהָם: